

BIBLIOGRAFICKÁ REŠERŠE č. 4/2017

Počet záznamů: 38

LEGISLATIVA PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V LETECH 1945–1989

MDT

373.2 * 374.24

Klíčová slova a předmětová hesla

*předškolní pedagogika * předškolní výchova * předškolní vzdělávání * mateřská škola *
dějiny pedagogiky * vzdělání pedagogů * legislativa předškolního vzdělávání*

ÚVOD

Bibliografická rešerše na téma „Legislativa předškolního vzdělávání v letech 1945–1989“ byla vypracována s použitím informačních zdrojů Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem, veřejně přístupných databází a volných elektronických informačních zdrojů, jejichž seznam je uveden v analytickém listu. Pro snadnou dostupnost primárních pramenů byly do rešerše zahrnuty převážně dokumenty z fondu SVKUL (ty jsou doplněny o signatury), některé dokumenty jsou přístupné online. Anotace byly převzaty z informačních zdrojů.

ANALYTICKÝ LIST

Jazyk rešerše: český

Jazyk dokumentů

- česky: 38

Časové vymezení: neomezeno

Časové vymezení dokumentů: neomezeno

Geografické vymezení: ČR

Druhy dokumentů:

- legislativní dokumenty: 6
- monografie: 13
- elektronické zdroje: 1
- články a stati: 18

Z toho dokumenty dostupné elektronicky: 10

Řazení záznamů

A) podle typu dokumentu

B) dále abecedně podle autora – sestupně

C) legislativní dokumenty – chronologicky

Přehled použitých zkratk:

SVKUL – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem

UJEP – Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

ZDROJE

- **katalogy a databáze SVKUL**
 - **online katalog**
 - **ASPI** – automatizovaný systém právních informací
- **databáze a volné elektronické informační zdroje dostupné na internetu**
 - **Google Books** – zpřístupňuje naskenované (digitalizované) knihy knihoven; knihy mají různé způsoby zobrazení podle toho, jak to umožňuje autorský zákon (úplné zobrazení, omezený náhled)
 - **Google Scholar** – umožňuje vyhledávání odborné literatury z různých českých i zahraničních zdrojů (články, disertační práce, knihy, citace)
 - **Pedagogická bibliografická databáze** – databáze bibliografických záznamů pro oblast vzdělávání z českých a zahraničních periodik od r. 1990 do současnosti
 - **Souborný katalog ČR (SKC)** – souborný elektronický katalog soustřeďuje údaje o dokumentech ve fondech spolupracujících českých knihoven a institucí
 - **Výběr článků v českých novinách a časopisech (ANL)** – bibliografická databáze článků v českých novinách, časopisech a sbornících od r. 1991

LEGISLATIVNÍ DOKUMENTY

1. Právní předpis. Nařízení č. 195/1948 Sb. Vlády Československé republiky, kterým se provádějí ustanovení školského zákona o školách mateřských. Oblasti úpravy: Působnost okresních, obvodních, obecních úřadů, národních výborů. Školy mateřské. Předškolní výchova. Předškolní zařízení. Schváleno: 26. 7. 1948. Rozesláno/platnost od: 4. 8. 1948. Účinnost od: 1. 9. 1948. Zrušeno: 7. 5. 1953. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1948, částka 69, s. 1352. Zrušeno 31/1953 Sb. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=195&r=1948>
2. Právní předpis. Zákon č. 31/1953 Sb. Národního shromáždění o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon). Oblasti úpravy: Mládež. Mladiství. Studenti a učni. Školy základní. Školy střední. Učiliště. Školy vyšší odborné. Pomaturitní studium. Školy pro mládež vyžadující zvláštní péči. Speciální (pomocné) školy. Sdružení rodičů a přátel školy (SRPŠ). Školní samospráva. Rada školy. Studium při zaměstnání. Zvýšení kvalifikace. Mimoškolní výchova. Kurzy. Lidové školy umění. Jazykové školy. Schváleno: 24. 4. 1953. Rozesláno/platnost od: 7. 5. 1953. Účinnost od: 7. 5. 1953. Zrušeno: 28. 12. 1960. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1953, částka 18, s. 193. Zrušeno 186/1960 Sb. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=31&r=1953>
3. Právní předpis. Vyhláška č. 72/1961 Sb. Vlády Československé socialistické republiky o zřizování jeslí a mateřských škol ve společných budovách. Oblasti úpravy: Jesle. Školy mateřské. Předškolní výchova. Předškolní zařízení. Schváleno: 28. 6. 1961. Rozesláno/platnost od: 25. 7. 1961. Účinnost od: 1. 1. 1962. Zrušeno: 1. 9. 1978. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1961, částka 32, s. 225. Zrušeno pro Českou republiku 76/1978 Sb. Zrušeno pro Slovenskou republiku 78/1978 Sb. Zrušeno pro Českou republiku 87/1980 Sb. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=72&r=1961>
4. Právní předpis. Zákon č. 186/1960 Sb. Národního shromáždění o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon). Oblasti úpravy: Jesle. Školy mateřské. Předškolní výchova. Předškolní zařízení. Školy základní. Školy střední. Učiliště. Školy vyšší odborné. Pomaturitní studium. Konzervatoře. Studium při zaměstnání. Zvýšení kvalifikace. Postgraduální a atestační studium. Mimoškolní výchova. Kurzy. Lidové školy umění. Jazykové školy. Školská zařízení (výchovná, účelová, školy v přírodě). Schváleno: 15. 12. 1960. Rozesláno/platnost od: 28. 12. 1960. Účinnost od: 28. 12. 1960. Zrušeno: 1. 9. 1984. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1960, částka 82, s. 645. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=186&r=1960>
5. Právní předpis. Vyhláška č. 87/1980 Sb. Ministerstva školství České socialistické republiky o mateřských školách, společných zařízeních jeslí a mateřské školy a dětských útlucích. Oblasti úpravy: Jesle. Školy mateřské. Předškolní výchova. Předškolní zařízení. Schváleno: 23. 6. 1980. Rozesláno/platnost od: 22. 7. 1980. Účinnost od: 1. 9. 1980. Zrušeno: 23. 1. 1992. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1980, částka 22, s. 0380. Zrušeno 35/1992 Sb. Zrušeno 29/1984 Sb. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=87&r=1980>
6. Rezortní předpis neregistrovaný. Program č. 14 132/01-22 Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro předškolní vzdělávání. Oblasti úpravy: Školy mateřské. Předškolní výchova. Předškolní zařízení. Schváleno: 1. 3. 2001. Rozesláno/platnost od: 1. 3. 2001. Účinnost od: 1. 3. 2001. Zrušeno: 1. 8. 2005. In: *Věstník Min. školství, mládeže a tělovýchovy*. 2001, částka 5, s. 18. Zrušeno 24 904/2005-14. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=50542&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

MONOGRAFIE

7. BĚLINOVÁ, Ludmila aj. *Metodika výchovné práce v jeslích a mateřských školách*. 1. vyd. Praha: SPN, 1986. 195 s. Metodické příručky. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; N80701](#))
8. BĚLINOVÁ, Ludmila a Věra MIŠURCOVÁ. *Z dějin předškolní výchovy: učebnice pro studium pedagogiky předškolního věku na středních pedagogických školách*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 122 s. Učebnice pro střední školy. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; N29080](#))
9. JÍROVÁ, Miloslava et al. *Metodika výchovné práce v předškolních zařízeních*. 2. díl, *Mateřská škola*. 2. vyd. Praha: SPN, 1980. 295 s. Metodické příručky. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; N14544/II](#))
10. MIŠURCOVÁ, Věra. *Dějiny teorie a praxe výchovy dětí předškolního věku v 19. a 20. století*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. 265 s. (Dostupnost dokumentu: [Vědecká knihovna UJEP v Ústí nad Labem](#))
11. OPRAVILOVÁ, Eva a Jana UHLÍŘOVÁ. *Předškolní výchova v zrcadle pramenů I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. 173 s. ISBN 978-80-7290-482-2. (Dostupnost dokumentu: [knihovny ČR](#))
12. OPRAVILOVÁ, Eva a Jana UHLÍŘOVÁ. *Předškolní výchova v zrcadle pramenů II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012. 231 s. ISBN 978-80-7290-623-9. (Dostupnost dokumentu: [knihovny ČR](#))
13. OPRAVILOVÁ, Eva a Jana UHLÍŘOVÁ. *Předškolní výchova v zrcadle pramenů III: legislativa k předškolní výchově*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. 118 s. ISBN 978-80-7290-624-6. (Dostupnost dokumentu: [knihovny ČR](#))
14. RÝDL, Karel a Eva ŠMELOVÁ. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu (1869–2011)*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 222 s. Monografie. ISBN 978-80-244-3033-1. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; N233945](#))
15. STRNAD, Stanislav, ed. a Miloslava JÍROVÁ, ed. *Metodika výchovné práce v předškolních zařízeních*. 1. díl, *Jesle*. 2. vyd. Praha: SPN, 1979. 161 s. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; N14544/I](#))
16. SYSLOVÁ, Zora. *Učitel v předškolním vzdělávání a jeho příprava na profesi*. I. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2017. 253 stran. Pedagogický výzkum v teorii a praxi; svazek 43. ISBN 978-80-210-8475-9. Dostupné také z: <https://munispace.muni.cz/index.php/munispace/catalog/book/863> (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; N258992](#))
17. ŠLÉGL, Jiří. *Dějiny výchovy dětí předškolního věku*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2012. 129 s. Skripta. ISBN 978-80-7414-592-6. Dostupné z: http://old.projekty.ujep.cz/combiteachers/wp-content/uploads/2013/04/Slegl_dejiny-vych-deti-predskol-veku.pdf (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; IN240952](#))

18. ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: teorie a praxe*. II. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci – Fakulta pedagogická, 2006. 159 s. ISBN 80-244-1373-6. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; N188666/II](#))
19. ŠMELOVÁ, Eva. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. 75 s. ISBN 978-80-244-2238-1 (brož.). (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; IN210503](#))

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

20. ŠMELOVÁ, Eva. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy: texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia* [elektronický zdroj]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. Studijní opory. Požadavky na systém: Adobe Acrobat Reader (na disku). ISBN 978-80-244-2239-8. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; E5051](#))

ČLÁNKY

21. FOTTOVÁ, Marie. 130 let trvání stavu učitelek mateřských škol. *Předškolná výchova*. 1998, roč. 53, č. 4, s. 36–38. ISSN 0032-7220. (Dostupnost dokumentu: [Vědecká knihovna UJEP v Ústí nad Labem](#))
Anotace: Historie mateřských škol v Čechách – od založení první v roce 1869 díky podpoře Marie Riegrové-Palacké, přes zřizování kurzů pro vzdělávání pěstunek (později učitelek MŠ), cvičných MŠ, po založení dalších MŠ v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.
22. CACH, Josef. Úvod do dějin předškolní pedagogiky. *Pedagogika: časopis pro vědy o vzdělávání a výchově*. 1988, roč. 38, č. 1, s. 97–98. ISSN 0031-3815. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č24](#))
23. JŮVA, Vladimír. Vývoj československé socialistické pedagogiky. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. I, Řada pedagogicko-psychologická*. 1977–1978, roč. 26/27, č. I12/13, s. [7]–19. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/112843/I_PaedagogicaPsychologica_12-1977-1_2.pdf?sequence=1
24. KERLES, Marek, Jarmila KOTRBOVÁ a David DVOŘÁK. Školka základ života: v roce 1908 si opatrovnice ve školkách písemně stěžovaly na malé platy a mnoho dětí: po sto letech je situace téměř stejná. *Lidové noviny*. 20. 12. 2008, roč. 21, č. 298, s. 19–20. ISSN 0862-5921. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č1117](#), [Anopress](#))
Anotace: První zařízení blížící se dnešní školce „Opatrovna malých dětí“ vznikla v r. 1832 v Praze. V r. 1872 vyšla ministerská vyhláška, jež ukládala mateřským školám (MŠ) podporovat a doplňovat rodinnou výchovu, připravovat děti na školu a rozvíjet je po stránce tělesné, smyslové a duševní. Mezi dvěma světovými válkami prošlo MŠ 20% dětí, po roce 1948 se MŠ staly součástí školské soustavy. Předškolní výchova v minulosti měla podobné problémy jako ta dnešní – velký počet dětí a hluboké podhodnocení učitelek.
25. LACINOVÁ, Ivana. Reformy v toku dějin. *Učiteléské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. 1993, roč. 96, č. 45, s. 16–17. ISSN 0139-5718. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č324](#))
Anotace: Dějiny a vývoj mateřských škol a předškolní výchovy na území dnešní ČR od r. 1869 do r. 1989. Vnější reforma mateřských škol. Rozvoj psychologického poznání dítěte. První reformní vlna. Humanismus a demokracie. Individualizace výchovy. Svobodná volba činnosti. Nezdrary. Mravní výchova. Kolektivismus. Osnovy.

26. MACHÁČKOVÁ, Ivana. Hnutí nové výchovy v předškolní výchově. In: *Německé a české reformně pedagogické vzdělávací a výchovné koncepty – analýza, komparace*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, s. 182–190. ISBN 978-80-7372-397-2. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; N203904](#))
27. MIŠURCOVÁ, Věra. K dějinám vzdělávání učitelek mateřských škol. *Předškolná výchova*. 1989, roč. 44, č. 10, s. 28. ISSN 0032-7220. (Dostupnost dokumentu: [Vědecká knihovna UJEP v Ústí nad Labem](#))
Anotace: Činnost Mezinárodní pracovní skupiny pro dějiny předškolní výchovy. Zaměření a témata seminářů o dějinách předškolní výchovy.
28. MORKEŠ, František. Šedesát let zákona o jednotné škole. *Informatorium 3–8: časopis pro výchovu dětí od 3–8 let v mateřských školách a školních družinách*. 2008, roč. 15, č. 4, s. 16. ISSN 1210-7506. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č1850](#))
Anotace: Problematika mateřských škol v zákoně o jednotné škole z 21. 4. 1948. Charakteristika činnosti MŠ – poskytování výchovné péče a péče o zdraví dětem ve věku 3–6 let v těsné spolupráci s rodinou, sjednocení této péče na celém území republiky. Sociální role MŠ. Podmínky pro zřizování či rušení MŠ. Školní jídelny a družiny.
29. MORKEŠ, František. Školská ohlédnutí. *Rodina a škola*. 2002, roč. 49, č. 1, s. 15. ISSN 0035-7766. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č938](#))
Anotace: Učitelky v mateřských školách, otázka jejich vzdělávání. Informace o vzniku a poslání mateřských škol u nás.
30. MORKEŠ, František. Školská ohlédnutí. *Rodina a škola*. 2002, roč. 49, č. 12, s. 15. ISSN 0035-7766. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č938](#))
Anotace: Zdeněk Nejedlý a jednotná škola, jednotné vzdělání pro všechny. Školský zákon z dubna 1948.
31. OPRAVILOVÁ, Eva. Postavení předškolní výchovy na konci století. *Informatorium 3–8: časopis pro výchovu dětí od 3–8 let v mateřských školách a školních družinách*. 1995, roč. 3, č. 5, s. 4–5. ISSN 1210-7506. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č1850](#))
Anotace: Pražská tradice úsilí o zřizování sítě předškolních zařízení. Zásadní změna postoje k dítěti na počátku 20. století. Porozumění individuálním potřebám a zájmům dítěte. Požadavek vysokoškolského vzdělání učitelek mateřských škol. První vysokoškolské kursy pro učitelky mateřských škol koncem 20. let. 1948 – založení OMEP (Světová organizace pro předškolní výchovu). Potřeba profesionalizace předškolní výchovy.
32. ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. Mateřinka, nebo opatrovna? *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. 2008, roč. 111, č. 26, s. 10–11. ISSN 0139-5718. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č324](#))
Anotace: Krátké srovnání předškolního vzdělávání a péče o děti v mateřských školách (a podobných zařízeních) v současnosti a na počátku 20. století. Text „Rezoluce 5. sjezdu pěstounek českých škol mateřských“ z roku 1908.
33. TESAŘÍK, Bohumil. České školství pohledem do minulosti. *Vlastivědný sborník: čtvrtletník pro regionální dějiny severního Plzeňska*. 2015, roč. 25, č. 2, s. 16–18. ISSN 1801-0032. Dostupné také z: <http://docplayer.cz/858765-Vlastivedny-sbornik-ctvrtletnik-pro-regionalni-dejiny-severniho-plzenska-cislo-2-2015-rocnik-xxv.html> (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č2034](#))

34. TĚTHALOVÁ, Marie. Uvědomělost a úcta k vůdcům? *Informatorium 3–8: časopis pro výchovu dětí od 3–8 let v mateřských školách a školních družinách*. 2008, roč. 15, č. 7, s. 22. ISSN 1210-7506. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č1850](#))
Anotace: Vliv komunistického puče z r. 1948 a ideologie, která ho provázela na české školství – fakta a informace ze starých metodických příruček a dalších materiálů vydávaných jako závazné zdroje pro předškolní výchovu. Článek obsahuje citace z publikace *Mateřská škola* (Bartušková, Jírová), opatřené komentářem a poznámkami.
35. UHLÍŘOVÁ, Jana. Československá MŠ v letech 1918–38. *Informatorium 3–8: časopis pro výchovu dětí od 3–8 let v mateřských školách a školních družinách*. 2003, roč. 10, č. 5, s. 5. ISSN 1210-7506. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č1850](#))
Anotace: Vývoj předškolního vzdělávání v období první republiky. Kompetenční spory o mateřské školy – snahy o převedení pod ministerstvo školství (1926 veřejná diskuse, zveřejnění požadavků učitelek MŠ). Potřeba hlubšího vzdělání učitelek MŠ – snaha o realizaci vysokoškolských kurzů (L. Rathaus). Koncepce těchto kurzů – zohlednění potřeb a vývoje dítěte, vliv reformní pedagogiky. Úloha státu v politice předškolního vzdělávání.
36. UHLÍŘOVÁ, Jana. Hnutí nové výchovy. *Informatorium 3–8: časopis pro výchovu dětí od 3–8 let v mateřských školách a školních družinách*. 2003, roč. 10, č. 6, s. 7. ISSN 1210-7506. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č1850](#))
Anotace: Přelom 19. a 20. století – reformní hnutí ve výchově – porozumění dítěti jako základní myšlenka Hnutí nové výchovy. V předškolní výchově – odmítnutí fröbelismu. Celosvětový dosah reformního hnutí. Nový postoj k dítěti – též na základě rozvíjejících se nových věd o dítěti (vývojová psychologie, pediatrie, sociologie dětství), respektování jeho osobnosti, jeho přijetí. E. Claparede – tzv. koperníkovský obrat ve výchově – základ pedocentrismu. Projevy tohoto vývoje v předškolní výchově v českých zemích – Ida Jarníková (1879–1965) a Anna Süssová (1851–1941). Proměna atmosféry v MŠ („radost ve výchově“).
37. UHLÍŘOVÁ, Jana. Počátky koncepce české mateřské školy. *Informatorium 3–8: časopis pro výchovu dětí od 3–8 let v mateřských školách a školních družinách*. 2003, roč. 10, č. 4, s. 5. ISSN 1210-7506. (Dostupnost dokumentu: [SVKUL; Č1850](#))
Anotace: Počátky institucionální předškolní výchovy ve Francii – osobnost Marie Pape-Carpentier (1815–1878). Vznik potřeby odborného vzdělávání pěstunek – koncepce École normale pro pěstounky dětských útulků. Kniha Rady řídícím pěstounkám – stěžejní myšlenky jejich odborného vzdělávání. Kvalitní vztahy mezi pěstounkou a dítětem jako základ úspěšné předškolní výchovy, důraz na mravní výchovu, utváření hodnot apod. Vliv myšlenek M. Pape-Carpentier na české absolventky studia B. Ledvinkovou a B. Studničkovou – prosazení pojetí vzdělávací instituce postavené na vzájemném pozitivním citovém vztahu pěstounky a dítěte (1869).
38. UHLÍŘOVÁ, Jana. Vývojové tendence české předškolní výchovy. *Předškolná výchova*. 1999, roč. 54, č. 2, s. 17–23. ISSN 0032-7220. (Dostupnost dokumentu: [Vědecká knihovna UJEP v Ústí nad Labem](#))
Anotace: Postoje J. A. Komenského k předškolní výchově a její koncepce. Demokratizace výchovy v 19. století – přesun opatrovnictví o předškolní děti z výhradní působnosti rodiny na vzdělávací instituce formující národní školní systém. J. V. Svoboda a jeho koncepce předškolní výchovy. Germanizační snahy prostřednictvím zakládání fröbelovských dětských zahrádek a naproti tomu vznik českých mateřských škol. Změna postavení a náplně práce MŠ po vydání Říšského školního zákona v roce 1869 a jejich další transformace. Reformní hnutí v předškolní pedagogice na konci 19. století a začátku 20. století a jeho principy (pedocentrismus). Pokračující reformní úsilí od roku 1918 do roku 1939. Poválečné období a vznik „jednotné školy“. Osvobozovací a decentralizační snahy po roce 1989. Současné principy předškolní výchovy.